

**Kaitseministri määruse
„Kaitseliidu enesekaitsevahendite loetelu ja nõuded” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Kaitseministri määrus „Kaitseliidu enesekaitsevahendite loetelu ja nõuded” (edaspidi *määrus*) kehtestatakse Kaitseliidu seaduse (edaspidi *KaLS*) § 40 lõike 3 alusel.

Määruse eelnõu ja seletuskirja koostas Kaitseministeeriumi õigusosakonna õigusloome jurist Peeter Papstel (peeter.papstel@kaitseministeerium.ee, 717 0024). Eelnõu koostamisel on osalenud Kaitseliidu üldosakonna juhataja Lea Vainult (lea.vainult@kaitseliit.ee, 717 9020).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Kaitseliidu enesekaitsevahendite loetelu ja nendele esitatavate nõuete kehtestamine on esmakordne ning tuleneb 1. aprillil 2013 jõustunud KaLS-st. Kuni 31. märtsini 2013 kehtinud KaLS sarnase määruse volitusnormi ei sisaldanud.

KaLS-i § 40 näeb ette, et Kaitseliidu liikmele võib teenistuskohustuse täitmiseks anda lisaks erivahendile ka enesekaitsevahendi. Lisaks käesoleva määruse kehtestamisele näeb KaLS ette, et erivahendit ja enesekaitsevahendit võib tegevliige hoida oma elukohas, kui see on vajalik teenistuskohustuse täitmiseks. Erivahendi ja enesekaitsevahendi hoiule andmise tingimused ning korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. Erivahendi ja enesekaitsevahendi kasutamise korra ja nende kasutamise koolituse nõuded kehtestab Kaitseliidu ülem.

KaLS § 33 lõike 1 kohaselt on teenistuskohustus ülesanne, mida Kaitseliidu liige täidab käesoleva seaduse § 4 lõikes 1 sätestatud ülesannete täitmise eesmärgil ja KaLS-i § 4 lõikes 2 sätestatud tegevustesse kaasamise korral Kaitseliidu koosseisus. Seega hõlmab teenistuskohustus nii Kaitseliidu peamisi ülesandeid kui ka erinevaid täitevvõimu tegevusi, millesse Kaitseliitu võib erinevate seaduste alusel kaasata.

Käesoleva eelnõuga sarnase määruse andmise näeb ette korrakaitseaduse (edaspidi *KorS*) § 78³ lõige 2. Nimetatud sätte alusel siseministri antava määrusega kehtestatakse politseiametniku enesekaitsevahendite loetelu ja enesekaitsevahenditele esitatavad nõuded. Arvestades volitusnormi on enesekaitsevahendid seotud vahetu sunni kohaldamisega. Enne KorS-i jõustumist oli sarnane määrus antud politsei ja piirivalve seaduse § 29 lõike 2 alusel.

Eelnõu koosneb kahest paragrahvist.

Eelnõu § 1 sätestab määruse reguleerimisala ja avab ühtlasi Kaitseliidu enesekaitsevahendi (edaspidi *enesekaitsevahend*) mõiste. Enesekaitsevahend on teenistuskohustust täitva Kaitseliidu liikme füüsilise ohutuse tagamiseks kasutatav ese. Selle mõiste sätestamisel on tuginetud eelnimetatud KorS-i alusel antud määrusele. 19. veebruaril 2014 seadusena vastu võetud KorS-i muutmise ja rakendamise seaduse eelnõu (424 SE) seletuskirja kohaselt on enesekaitsevahendid passiivseks kaitseks mõeldud vahendid ehk isiku (või looma) füüsilise ohutuse tagamiseks kasutatavad esemed. See võimaldab neid selgelt eristada erivahenditest ja relvadest.

Eelnõu reguleerimisalas on enesekaitsevahendid, mida Kaitseliidu liige võib kasutada juhul, kui ta täidab teenistuskohustust nii KaLS-i § 4 lõikes 1 sätestatud ülesande täitmise eesmärgil kui ka lõikes 2 sätestatud tegevusse kaasamise korral. KaLS-i § 4 esimeses lõikes on sätestatud Kaitseliidu põhiülesanded, teises aga erinevad täitevvõimu teiste asutuste ülesanded, millesse Kaitseliitu võib kaasata.

KaLS-i § 4 lõikes 1 sätestatud Kaitseliidu põhiülesannete täitmise eesmärgil täidetava teenistuskohustuse korral on Kaitseliidu liikmel reeglina vaja vähe enesekaitsevahendeid. KaLS-i § 4 lõikes 1 sätestatud ülesanded on: osalemine Eesti kodanike isamaaliste ja rahvuslike tunnete tugevdamisel, kaitsetahte säilitamisel ja kasvatamisel; riigi sõjalise kaitse võime ettevalmistamine; osalemine Eesti elanike turvalisuse suurendamises ja tagamises; tegevliikmetele sõjaväelise väljaõppe andmine ja korraldamine kaitseväeteenistuse seaduse § 6 lõike 3 alusel Kaitseväe juhataja kehtestatud korras; muu väljaõppe ja koolituse andmine ja korraldamine; kehakultuuri ja spordi arendamine ja väärtustamine elanikkonna hulgas; vajaduse korral Kaitseministeeriumi ja selle valitsemisalas olevate riigikaitseobjektide ja vara ning Eesti välisesinduste valve tagamine.

Kõige tõenäolisemad ülesanded, mille täitmisel võib Kaitseliidu liige vajada enesekaitsevahendeid enda füüsilise ohutuse tagamiseks, on sõjaväelise väljaõppe andmine ja korraldamine ning teatud määral ka valve tagamine. Kuna sõjaväelises väljaõppes matkitakse muu hulgas tegevust riigi sõjalisel kaitisel, võib selles osalev Kaitseliidu liige vajada esmaseid enesekaitsevahendeid, mis tagavad tema pea ja keha puutumatused löökide, kildude ja kuulide eest. Samuti on esmaste enesekaitsevahendite kandmise vajadus (ja KaLS-i § 72 lõike 1 alusel ka õigus) Kaitseliidu valvuril, kuid seda siiski erandjuhtudel, kui ründeohtu tuleb ära hoida või õigusrikkumist takistada. Harilikult on Kaitseliidu valve sarnane siiski tavalisele turvateenusele ning enesekaitsevahenditest olulisem on vormiriietuse ning vajalike erivahendite või relvade kandmine.

KaLS-i § 4 lõikes 2 on sätestatud tegevused, mis on täidesaatva riigivõimu asutuste, eelkõige Siseministeeriumi ja selle valitsemisala asutuste vastutusalas. Samas tuleb kriitilisemates olukordades ette, et vastutav asutus ei saa või ei saa õigeaegselt enda ülesannet täita ning puuduvad ka muud vahendid ülesande täitmiseks. Sellisel juhul näevad KaLS-i § 4 lõige 2 ning sellega seonduvad eriseadused ette, et tegevustesse saab kaasata Kaitseliitu. Ülesanded, mida toetatakse, on päästesündmuse lahendamine ja päästetöö, hädaolukorra lahendamine, turvalisuse tagamine, politseitegevus ja erakorralise seisukorra lahendamine, küberturvalisuse tagamine ning Kaitseväe õppekogunemine.

Nimetatud ülesanded on oma olemuselt erinevad ning nende täitmine vajab erinevaid oskusi ja vahendeid (sh riidevarustust, relvi, erivahendeid, tehnikat jm). Osasse nendest ülesannetest kaasatakse Kaitseliit vahetu sunni kohaldamise õigusega, osasse ilma selle õigusega. Vahetusundi KorS-i 5. peatükis (politseile) ette nähtud alustel ja korras võib kohaldada erinevates avaliku korra kaitsega seotud tegevustes (sh ka erakorralise seisukorra lahendamine või turvalisuse tagamine hädaolukorra seaduse § 31 lõike 1 punktides 2–5 sätestatud juhtudel). Nende tegevuste korral võivad osalevaid Kaitseliidu liikmeid ohustada erinevat laadi rünned, eriti arvestades seda, et neil on õigus ka ise vahetusundi kohaldada, s.t mõjutada isikuid füüsilise jõu, erivahendite ja relvadega. Nõnda vajavad nad kehavigastuste vältimiseks samu enesekaitsevahendeid, mida võivad kasutada politsei kui üldkorrakaitseorgani ametnikud.

Eelnõu § 2 sätestab enesekaitsevahendite loetelu ja neile esitatavad nõuded.

Kaitseliidu liikmete enesekaitsevahendite loetelu koostades on aluseks võetud KorS-i § 78³ lõike 2 alusel siseministri antud määrus („Politseiametniku enesekaitsevahendite loetelu ja enesekaitsevahenditele esitatavad nõuded“). Nimetatud määruks on loetletud kaitsekiiver, kaitsevest, kaitsekiilp, kehakaitsmed, kaitsepaad, eririietus, kaitsekindad, kaitsev näokate, varjav näokate, kaitseprillid ning gaasimask või muu hingamiskaitse. Tulenevalt KaLS §-s 4 sätestatud Kaitseliidu ülesannete jaotusest sätestatakse käesolevas paragrahvis enesekaitsevahendid samuti kahes eraldi lõikes, millele lisandub loetelu avatuks jättev kolmas lõige.

Paragrahvi 2 lõikes 1 loetletakse enesekaitsevahendid, mida Kaitseliidu liige võib kasutada juhul, kui ta täidab KaLS-i § 4 lõikes 1 sätestatud ülesandeid. Need enesekaitsevahendid on kaitsekiiver ja kaitsevest, mis peavad kaitsema vastavalt pead ja keha löökide, torgete ja kuulide eest.

Paragrahvi 2 lõikes 2 loetletakse enesekaitsevahendid, mida Kaitseliidu liige võib kasutada juhul, kui ta osaleb Kaitseliidu seaduse § 4 lõikes 2 sätestatud tegevustes ehk täitevvõimu asutuse abistamises vahetu sunni kohaldamise õigusega. Vahetu sunni kohaldamise õigus ja võimalus suurendab märkimisväärselt Kaitseliidu liikme vastaste rünnakute tõenäosust ning seetõttu on enesekaitsevahendite kasutamine sageli vajalik. Arvestades siin lõikes enesekaitsevahendite esitatavaid nõudeid, vajavad mitmed neist kasutuselevõtuks ekstreemseid juhtumeid (nt massilised korratused). Juhul kui Kaitseliit on selliste erakorraliste sündmuste puhul kasutatavad enesekaitsevahendid soetanud, võib neid Kaitseliidu liikmele KaLS-i § 40 lõike 4 alusel ka elukohas hoidmiseks anda, kuid ainult juhul, kui see on põhjendatult vajalik teenistuskohustuse täitmiseks. Ülesanded, mille täitmiseks kaasatakse Kaitseliidu liikmeid ilma vahetu sunni kohaldamise õigusega, on näiteks päästetöö ja eriolukorra töö. Siin on üldine eeldus, et Kaitseliidu liige ei asu täitma päästametniku ülesandeid, vaid abistab teda nende täitmisel. Ründeoht osalevale Kaitseliidu liikmele ei erine oluliselt tavaolukorrast, mistõttu enesekaitsevahendeid, mis peaksid kaitsema löökide, torgete ja kuulide eest, ei ole ette nähtud. Küll on kaasaval asutusel võimalus jagada osalejatele asjakohast riidevarustust või ka tervise kaitseks vajalikke vahendeid. Kaitseliidu seaduse § 59 kohaselt korraldab osalevate Kaitseliidu liikmete poolt töötervishoiu ja tööohutuse nõuete järgimist kaasav ametiasutus.

Kuna Kaitseliidu liikme enesekaitseks võib konkreetses olukorras olla vajalik kasutada muud sarnaste omadustega eset, sätestatakse eelnõu § 2 lõikes 3, et Kaitseliidu liikme enesekaitsevahend võib olla lisaks lõigetes 1 ja 2 nimetatule muu ese, mida kasutatakse samal eesmärgil.

3. Eelnõu terminoloogia ja vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõus ei ole kasutatud uusi termineid. Eelnõul puudub kokkupuude Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Määruse jõustumine võimaldab üheselt määratleda enesekaitsevahendid, mida võib anda KaLS-i § 40 lõike 1 kohaselt Kaitseliidu liikmele teenistuskohustuse täitmiseks ning mida Kaitseliidu tegevliige võib KaLS-i § 40 lõike 4 kohaselt hoida enda elukohas.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega ei kaasne automaatset kulu riigieelarvele ega teki tulu.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu koostöölastamine

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu koostöölastamiseks Justiitsministeeriumile, Rahandusministeeriumile ja Siseministeeriumile ning arvamuse andmiseks Kaitseväge juhatajale ja Kaitseleidule. Rahandusministeerium ja Justiitsministeerium koostöölastasid eelnõu vaikimisi. Siseministeeriumi märkused ja nendega arvestamine on esitatud käesoleva seletuskirja lisas.

Sven Mikser
Minister

Mikk Marran
Kantsler

Kaitseministri määruse „Kaitseliidu enesekaitsevahendite
loetelu ja nõuded” eelnõu seletuskirja
lisa

Siseministeeriumi märkused

Nr	Siseministeeriumi märkus	Kaitseministeeriumi seisukoht
1.	<p>Eelnõu seletuskirja ja §-i 1 kohaselt on määruse reguleerimisalas enesekaitsevahendid, mida Kaitseliidu liige võib kasutada juhul, kui ta täidab teenistuskohustust Kaitseliidu seaduse (edaspidi <i>KaLS</i>) § 4 lõikes 1 sätestatud ülesande täitmise eesmärgil. Seletuskirja kohaselt on eelnõu piiritletud vaid <i>KaLS</i> § 4 lõikes 1 sätestatud ülesannetega, sest <i>KaLS</i> § 4 lõikes 2 on sätestatud ülesanded, mille täitmine toimub teiste täidesaatva riigivõimu asutuste, eelkõige Siseministeeriumi ja selle valitsemisala asutuste vastutusalas. <i>KaLS</i> § 4 lõige 2 ning sellega seonduvad eriseadused näevad ette, et teise riigiasutuse ülesande täitmisse saab kaasata Kaitseliitu. Eelnõu seletuskirja kohaselt tuleb eelmainitud kaasamise juhtudel enesekaitsevahendite seisukohast tugineda korrakaitseseaduse (edaspidi <i>KorS</i>) § 78 3 lõike 2 alusel antud siseministri 04.06.2014 määrusele nr 22 „Politseiametniku enesekaitsevahendite loetelu ja enesekaitsevahenditele esitatavad nõuded“. Siseministeerium ei nõustu sellise käsitlusega ja leiab, et käesoleva eelnõuga on valdkonna eest vastutav minister kohustatud loetlema kõik Kaitseliidu liikmele teenistuskohustuse täitmiseks lubatavad enesekaitsevahendid.</p> <p><i>KaLS</i> § 33 lõike 1 kohaselt on teenistuskohustus ülesanne, mida Kaitseliidu liige täidab käesoleva seaduse § 4 lõikes 1 sätestatud ülesannete täitmise eesmärgil ja <i>KaLS</i> § 4 lõikes 2 sätestatud tegevustesse kaasamise korral Kaitseliidu koosseisus. Sama sätestab ka eelnõu seletuskiri, mille kohaselt hõlmab teenistuskohustuse mõiste nii Kaitseliidu peamisi ülesandeid kui ka erinevaid täitevvõimu tegevusi, millesse Kaitseliitu võib erinevate seaduste alusel kaasata. Seega juhul kui Kaitseliit kaasatakse teise täidesaatva riigivõimu asutuste ülesande täitmisele, täidab kaitseliitlane endiselt Kaitseliidu teenistuskohustust ja temale laienevad Kaitseliidu regulatsioonid. Siseministeerium ei nõustu seega <i>KorS</i> § 78³ lõike 2 alusel antud määruse kohaldamisala alusetu laiendamisega kaitseliitlastele. Tulenevalt eelnevast teeme ettepaneku muuta eelnõu § 1 sõnastust ja laiendada eelnõu reguleerimisala kõikidele Kaitseliidu teenistuskohustustele. Kui Kaitseliit on kaasatud teise riigiasutuse ülesande täitmisele ei ole teenistuskohustust täitval kaitseliitlasele õigust kasutada käesolevas eelnõus loetlemata enesekaitsevahendeid.</p>	<p>Arvestatud.</p> <p>Eelnõu ja seletuskirja täiendatud.</p> <p>Eelnõu § 2 täiendatud lõikega 2, milles esitatakse enesekaitsevahendid, mida Kaitseliidu liige võib kasutada juhul, kui ta osaleb <i>KaLS</i> § 4 lõike 2 alusel kaasatud Kaitseliidu koosseisus mõne täitevvõimu asutuse ülesannete täitmisel. Loetelu sisustamisel on lähtutud siseministri määrusega kehtestatud politseiametnike enesekaitsevahendite loetelust. Sellele vastavalt muudetud ka eelnõu § 1.</p>

<p>2.</p>	<p>Asjaolu, et Kaitseliit on kaasatav nii riigikaitseliste kui korrakaitseliste ülesannete täitmisele tuleks arvestada ka eelnõu sisustamisel. Siseministeeriumi hinnangul peaksid Kaitseliidu enesekaitsevahendid olema loetletud samas ulatuses ja kirjeldatud analoogselt siseministri 04.06.2014 määrusega nr 22 „Politseiametniku enesekaitsevahendite loetelu ja enesekaitsevahenditele esitatavad nõuded“. Siseministeerium nõustub eelnõu seletuskirjas tooduga, et Kaitseliidu kaasamine teise täidesaatva riigivõimu asutuse ülesande täitmisele peaks olema erandlik ning pigem toetava eesmärgiga ja sellest tulenevalt ei ole põhjust kõiki enesekaitsevahendeid Kaitseliidu tegevuse toetamiseks soetada. Käesolev eelnõu ei kohusta Siseministeeriumi hinnangul Kaitseliitu eelnõus loetletud enesekaitsevahendeid soetama ega vajalikku väljaõpet läbi viima. Eelnõu peab aga loetlema ära kõik enesekaitsevahendid, mida kaitseliitlane tohib kasutada teenistuskohustuse täitmisel, sh KaLS § 4 lõikes 2 sätestatud ülesande täitmisel, kui see vajalikuks osutub. Eelnõu §-s 2 sätestatud loetelu peaks olema seega sisustatud ettenägelikult ehk kõiki võimalike olukordi arvesse võttes.</p> <p>Lisaks peame oluliseks märkida, et Kaitseliidu enesekaitsevahendite planeerimine ja eelarvestamine koos soetamisega ei saa olla Siseministeeriumi ülesanne. Eelnõu seletuskirja punktis 5 on põhjendamatult märgitud, et eelkõige korrakaitsega seotud enesekaitsevahendid soetatakse KorS § 78 3 lõike 2 alusel antud määrusele tuginedes Siseministeeriumi valitsemisala eelarvest. Samuti on seletuskirja samas punktis põhjendamatult märgitud, et Siseministeeriumi poolt oleks sellised enesekaitsevahendid juba soetatud. Nimetatud väiteid ei ole Siseministeeriumiga kooskõlastatud ja sellest lähtuvalt teeme ettepaneku need seletuskirjast välja jätta.</p>	<p>Osaliselt arvestatud.</p> <p>Vt eelmist punkti.</p> <p>Määruse rakendamise automaatset kulu ei kaasne. Kuna enesekaitsevahendite soetamise vajadus, kulu ja selle eelarveline kate ei sõltu otseselt käesoleva määruse sisust, on viidatud tekst seletuskirja määruse rakendamise kulu osast välja jäetud.</p>
-----------	--	--